

MUNİS FÂİK OZANSOY’UN YARIM KALMIŞ KOMEDİSİ:
“AŞK VE TESADÜF” OYUNU

Sinan Çitçi*

MUNİS FÂİK OZANSOY’S UNFINISHED COMEDY:
AŞK VE TESADÜF OYUNU

ÖZ: Bu çalışma, Ayşe Fâika Erkmenoğlu’nun arşivinde bulunmuş olan bir tiyatro eserini tanıtmayı ve okuyucuyla buluşturmayı amaçlamaktadır. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli isimlerinden Munis Fâik Ozansoy’a ait olan söz konusu eser, küçük bir deftere Arap alfabesiyle yazılmış ve unutulmuştur. Daha önce ne Munis Fâik ne de yakın dostları böyle bir eserin varlığından bahsetmiştir. Eser, üç perde olarak düşünülmüş fakat tamamlanamamıştır. Daha ziyade manzum trajedi tercümeleriyle tanınan Munis Fâik’in mensur bir komedi telifine başlaması, edebî şahsiyeti açısından oldukça ilginçtir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet dönemi, Munis Fâik, tiyatro, tamamlanmamış, komedi.

ABSTRACT: This study aims at introducing and reuniting a theatrical production found in Ayşe Fâika Erkmenoğlu’s archive with readers. A mentioned theatrical production which belongs to Munis Fâik Ozansoy who is one of important names in the republican period of Turkish literature was written in a small notebook in Arabic alphabet and forgotten. Neither Munis Fâik nor his intimate friends mentioned the entity of such a work before. The work was considered in three incidents but unfinished. Starting a prosaic comedy by Munis Fâik who was rather well-known with translations of poetical tragedy is quite interesting in terms of his literary identity.

Keywords: Republican period, Munis Fâik, theatre, unfinished, comedy.

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

...

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının önemli isimlerinden olan Munis Fâik Ozansoy, şiir, deneme, tenkit ve mektup türlerinin yanı sıra tiyatro alanında da önemli eserler vermiştir. Son dönem Osmanlı tiyatrosunun en parlak ve renkli döneminde hayata gözlerini açan Munis Fâik'in tiyatroya ilgisi doğal olarak çok küçük yaşlarda başlamıştır. II. Meşrutiyet'in ilanımla birlikte yazlık ve kışlık pek çok tiyatronun açılması, yeni kumpanyaların kurulması, Pierre Antoine gibi hocaların marifetiyle oyunculuğun alaylılıktan mektepliliğe evrilmesi, kalitesi ne olursa olsun pek çok oyunun yazılması, sahnelenmesi ve bu arada Fâik Âli gibi şiirden başka sanatlara pek de iltifat etmeyen bir şahsiyetin bile genel temayüle uyarak 1918'de *Payitahtın Kapısında*'yı yazması,¹ Munis Fâik'in çok erken dönemde tiyatroyla haşır neşir olmasına vesile olmuştur. Yeğeni Ayşe Erkmenoğlu, bu temayülün boyutlarını ifade sadedinde, I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele yıllarının zor şartlarında bile Munis Fâik'in ailesinde tiyatrolar, temsiller oynandığını söyler.² Türk tiyatrosunun önemli isimlerini yetiştirecek sanatsal altyapıya sahip olan Galatasaray Lisesi'ne başladıktan sonra ise Munis Fâik'in tiyatroya ilgisi daha da artar. Bir taraftan İstanbul tiyatrolarındaki oyunları yakından takip ederken diğer taraftan okulun Akademi kulübünde tiyatro faaliyetlerine geniş yer ayırır.³ Mezun olup bürokrasinin yoğun ve yıpratıcı hayatına atıldıktan sonra da fırsat buldukça yerli ve yabancı oyunları takip etmeye büyük özen gösterir.⁴ Hatta sadece pasif bir izleyici olmakla yetinmeyip onlar hakkında düşünmeyi bir aydın sorumluluğu olarak görür. Gerek yeni çıkan oyunlarla ilgili kanaatlerini gerekse Türk ve Fransız tiyatrosunun durumuyla ilgili tespitlerini, içinde *Tiyatro Dergisi*'nin de bulunduğu muhtelif mecmualarda ifade etmeyi âdet hâline getirir.⁵ Ayrıca birkaç arkadaşıyla birlikte 1952'de kurduğu Sanat Sevenler Derneği aracılığıyla her yıl en iyi erkek ve kadın oyunculara, rejisörlere ve dekoratörlere ödüller vermek suretiyle Türk tiyatrosunun gelişmesine katkıda bulunmaya çalışır.⁶ Tiyatro alanında kazandığı yetkinlik, ileriki yıllarda (1966) Ahmet Muhip Dıranas gibi edebiyatçılarla birlikte

¹ Çitçi, *Fâik Âli Ozansoy: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri*, s. 158-166.

² Çitçi, "Ayşe Fâika Erkmenoğlu ile Fâik Âli Ozansoy ve Munis Fâik Ozansoy Hakkında Bir Röportaj", s. 204-205.

³ Çitçi, *Munis Fâik Ozansoy: Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri*, s. 29-30.

⁴ Yeğeni "Hasan Anamur, Munis Fâik'in hem Türk hem de dünya –özellikle Antik Yunan ve Fransız– tiyatrosuyla yakından ilgili olduğunu söyler." Çitçi, *Munis Fâik Ozansoy*, s. 230.

⁵ Ozansoy, "Düşündüğüm Gibi: Şeytan ve Allah", s. 3; Ozansoy, "Düşündüğüm Gibi: Paul Claudel", s. 3; Menemencioğlu, "Sanatçılarla Konuşmalar: Munis Fâik Ozansoy Anlatıyor", s. 6; Ozansoy, "Düşündüğüm Gibi: Sanatta Soysuzlaşma", s. 3-4; Ozansoy, "Düşündüğüm Gibi: Kayıplarımız", s. 4; Ozansoy, "Abdülhak Hâmid ve Finten", (*sayfa numarası yok*); Çitçi, *Munis Fâik Ozansoy*, s. 98, 214-216.

⁶ Çitçi, *Munis Fâik Ozansoy*, s. 119.

Ankara Devlet Tiyatrosu'nun edebî kurulunda yer almasına⁷ ve Bedrettin Tuncel ve İrfan Şahinbaş gibi uzmanlarla çalışmasına zemin hazırlar.⁸

Munis Fâik, bir tiyatrosever (theatregoer) olarak tiyatroya sadece dışarıdan destek vermekle kalmaz, aynı zamanda telif ve tercüme oyunlar kaleme almak suretiyle de bilfiil Türk tiyatrosunun inkişafına hizmet eder. Bu bağlamda, yayımlanmış ilk tiyatro eseri, konusunu Yunan mitolojisinden alan, *Medea* isimli manzum trajedidir. Tanpınar'ın 1943'teki ilk *Medea* tercümesinden⁹ sonra, 1963'te Munis Fâik, konusu ve kahramanları sabit kalmak suretiyle fakat anlam ve yorumunu bütünüyle değiştirerek, *Medea*'yı manzum bir tarzda yeniden telif eder.¹⁰ Bu telifte asıl dikkati çeken husus, Yunan efsanesine dayanan *Medea*'yı modern insanın algı, zevk ve beklentilerine göre realize etmesidir.¹¹ Eser, 1966 güzünde Ankara'da Oda Tiyatrosu'nda sahnelenir.¹² Munis Fâik'in 1963'te yayımlanmış ikinci manzum tiyatrosu, 17. yüzyıl Fransız şairi Jean Racine'in *Andromaque* adlı trajedisinin tercümesidir.¹³ Bu tercüme, hem muhtevası hem de kullanılan vezin ve tercih edilen şekil itibarıyla aslına mümkün mertebe sadıktır.¹⁴ Eser, 1970 yılında Ankara ve İstanbul'da Fransız rejisör Julien Bertheau tarafından sahnelenir.¹⁵ Munis Fâik'in yayımlanmamış fakat oynanmış, üçüncü tiyatro eseri ise Halit Ziya Uşaklıgil'in 1918'de yazılan ve Tepebaşı'nda oynanan *Kâbus* adlı dramının sadeleştirilmiş adaptesidir. Eser, 1956 Şubat'tan itibaren Devlet Tiyatroları'nda Saim Alpago tarafından ikinci defa sahnelenir.¹⁶

Bu üç oyunun dışında Munis Fâik'in, *Aşk ve Tesadüf Oyunu* isimli, tamamlanmamış bir eseri daha vardır. Daha önce hiçbir yerde aslına ve ismine rastlamadığımız bu eserin ilk ve –belki de– son nüshası, yazarın yeğeni Ayşe Fâika Erkmenoğlu'nun arşivindedir. Munis Fâik, bir kitap halinde tanzim ettiği halde yer ve tarihini belirtmediği bu eserini, küçük bir deftere, üzerindeki karalamalara ve cümle bozukluklarına bakılacak olursa biraz da müsvedde halinde yazmıştır. Defterin başında oyunun üç perde olduğu belirtilmesine rağmen ancak iki perdesinin yazılmış olması, bizi –yeni bir nüshasının çıkmaması durumunda– eserin yarım kaldığı sonucuna götürür. Oyunun ilk perdesi 10 sahneden, ikinci perdesi ise –eğer yarım kalmamışsa– 5 sahneden meydana gelir.

Diğer oyunlarının aksine *Aşk ve Tesadüf Oyunu*'nun türü komedidir. Trajedilerinde

⁷ Dıranas, "Munis Fâik Ozansoy", s. 14; "Sanat Dünyası", *Milliyet*, s. 6.

⁸ Çitçi, *Munis Fâik Ozansoy*, s. 113.

⁹ "Eski Yunan Trajedilerinden", *Cumhuriyet*, s. 8.

¹⁰ Ozansoy, "Niçin Medea", s. 3.; Özbir, "İlk Oyunlar", s. 16.

¹¹ Ozansoy, "Niçin Medea", s. 4.

¹² "Devlet Tiyatrosu Perdelerini Ekim Başında Açıyor", *Milliyet*, s. 6.; Özbir, "Mevsime Girerken", s. 16; Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, s. 254.

¹³ Racine, *Andromak (Andromaque)*, 77 s.

¹⁴ Ozansoy, "Andromaque Üzerine", s. 12.

¹⁵ Çitçi, *Munis Fâik Ozansoy*, s. 143.

¹⁶ Munis Fâik'in adapte metni maalesef elimizde yoktur. Çitçi, *Munis Fâik Ozansoy*, s. 144-147.

–biraz da türün gereği– üç birlik kuralına dikkat eden Munis Fâik, bu komedisinde de üç birlik kuralına riayet etmiş görünüyor. Basit ve tek bir olayın, birkaç saat gibi kısa bir zaman içinde, Erenköy’deki bir köşkte cereyan etmesi, bunu gösteriyor.

Olay, daha önce birbirlerini hiç görmemiş ve görücü usulü evliliğe karşı olan Leyla ile Vedat’ın tamamen birbirlerinden habersiz bir surette, hizmetçileriyle tebdil-i kıyafet ederek birbirleriyle görüşmesi ve tuhaf bir şekilde hizmetçi olduğunu bildikleri yekdiğerlerine aşık olması üzerine kurulur.

Olayın cereyan tarihi, Munis Fâik’in çocukluk yıllarına tekabül eden II. Meşrutiyet sonrası dönemi anımsatsa da vakanın cereyanı birkaç saatlik bir zaman dilimine sıkıştır.

Oyunun şahıs kadrosu da oldukça dardır. Olay, Leyla ve Vedat adlı birbirine âşık iki gencin etrafında döner. Leyla; zengin ve yaşlı bir doktor olan Şakir Bey’in kızıdır. Vedat ise Şakir Bey’in eski ve zengin bir dostu olan Fahri Paşa’nın Galatasaray Lisesi’nde ve Paris’te eğitim görmüş oğludur. Ayrıca aslı kahramanların etrafında figüratif rollere sahip Samim, Şayan, Mehmet ve Ahmet gibi tali kahramanlar da vardır. Samim, Leyla’nın erkek kardeşi, Şayan ise oda hizmetçisidir. Mehmet Vedat’ın, Ahmet de Şakir Bey’in uşağıdır. Oyunda her ne kadar hizmetçi ve uşaklara yer verilse de vaka, esas itibariyle Leyla ve Vedat gibi yüksek tabakaya mensup, zengin, soylu, seçkin kişiler arasında cereyan eder. Kaldı ki hizmetçi ve uşaklar da tebdil-i kıyafetle kısmen ve muvakkaten yüksek tabakanın arasına katılır.

Ele aldığı tez itibariyle *Aşk ve Tesadüf Oyunu*, Munis Fâik’in diğer tiyatrolarında idealize ettiği yüksek ahlakî değerlerle kısmen paralellik göstererek, Şinasi’nin Şair Evlenmesi’nden beri pek çok defalar işlenen görücü usulüyle evliliği tenkit eder. Bu tez, geleneği temsil eden Şayan ile moderni temsil eden Leyla üzerinden işlenir. Erkekler hakkında hiçbir şey bilmeyen ve oldukça sathi bir bakış açısına sahip olan Şayan için evlenilecek erkekte aranacak en önemli özellikler; servet, tahsil, yakışıklılık, zeka ve terbiyedir. Çevresindeki –bilhassa evli– erkekleri dikkatle izleyen ve daha derinlikli bakış açısına sahip olan Leyla içinse en önemli özellikler; dürüstlük, iyi huy ve ahlak sahibi olmaktır.

Oyunun mensur bir şekilde ve halkın konuşma diliyle kaleme alınmış olması okunmak için değil, oynanmak için yazıldığını gösterir. Bununla birlikte eser, alışılmış komedilerdeki gibi kaba şakalara, argo sayılabilecek ifadelere ve tahkir edici imalara yer vermez. Hatta uşakların, hizmetçilerin kendi şiveleriyle konuşmalarına bile müsaade etmez. Şunu da söylemek gerekir ki oyunda, hâdiselerin olmasa bile ruh hallerinin süratle değişmesi, diyalogların neticeyi hissettirecek şekilde tanzimi, zaman zaman aşırı didaktizme kaçılması ve şahıs isimlerinin karıştırılması,¹⁷ oyunun en dikkati çeken teknik kusurlarındandır.

¹⁷ Mesela oyunun için Vedat karşımıza “Vedat Bey”, “Vedat Salih Bey” ve “Fahri Bey” isimleriyle çıkar. Vedat’ın babası bazen “Fahri Paşa”, bazen de “Salih Paşa” olarak çıkar. Vedat’ın uşağı Mehmet de yer yer “Mahmut” olarak karşımıza çıkar.

AŞK VE TESADÜF OYUNU

Komedi: Üç Perde

Nakleden: Munis Fâik

(Vaka: Erenköyü'nde, Şakir Bey'in köşkünde geçer...)

Eşhâs

Şakir Bey: Yaşlı ve zengin bir doktor.

Leyla: Şakir Bey'in kızı.

Samim: Şakir Bey'in oğlu.

Şayan: Leyla'nın oda hizmetçisi.

Vedat: Leyla'ya talip genç bir paşazade.

Mehmet:¹⁸ Vedat'ın uşağı.

Ahmet: Şakir Bey'in uşağı.

Aşk ve Tesadüf Oyunu

Komedi Üç Perde

Vaka, Şakir Bey'in Erenköyü'ndeki köşkünde geçer.

BİRİNCİ PERDE

(Güzel bir misafir salonu)

I

Leyla, Şayan

LEYLA: Tekrar ediyorum Şayan, sen benim işime niçin karışıyorsun? Benim yerime niçin sen cevap veriyorsun?

ŞAYAN: Niçin mi?.. Sizin vereceğiniz cevabın herkesinkine benzeyeceğini zannetti miştim de... Pederiniz sizi evlendirirse acaba memnun olur musunuz, diye soruyordu. Ben de "evet" dedim. Bu, pek tabîî değil mi? Böyle bir suale "hayır" cevabını verecek kız dünyada yoktur. Varsa, o da, demek ki sizsiniz. "Hayır" demek gayr-ı tabîî olur.

LEYLA: "Hayır" demek gayr-ı tabîî mi olur? Bu ne saflık canım? İzdıvacın senin nazarında demek ki pek büyük bir güzelliği var.

ŞAYAN: Evet, tabîî, evet...

LEYLA: Sus, Şayan. Bu münasebetsiz sözleri başka yerde ve başkalarına sarf et. Bana değil. Ve kendi kalbine, kendi düşüncene göre benim yerime cevap vermenin sana düşmeyeceğini de unutma.

¹⁸ Orijinal metinde burada olduğu gibi kimi zaman, sehven "Mahmut" yazılmış.

ŞAYAN: Benim kalbime göre mi? Benim kalbim herkesin kalbine benzer. Sizin ki acaba neden hiç kimseninkine benzememeye çalışıyor.

LEYLA: Şayan, biraz da cesaret etsen bana acayip bir kız diyeceksin galiba?

ŞAYAN: Evet, Küçük Hanım. Eğer mevkim sizin mevkinizle müsavi olsaydı görürdünüz...

LEYLA: Şayan, beni kızdırmak mı istiyorsun?

ŞAYAN: Hayır, Küçük Hanım. Niyetim bu değildi. Fakat anlamıyorum: Pederinize sizi evlendirirse memnun olacağınızı, sevineceğinizi söylemekle size ne fenalık etmiş oldum.

LEYLA: Evvela, yalan söylemiş oldun. Şayan, çünkü ben genç kızıktan usanmadım.

ŞAYAN: Bunu da yeni işitiyorum!

LEYLA: Beni evlendirirse memnun olacağımı babama söylemeye hiç lüzum yoktu. Çünkü beni memnun edeceğini zannederken, eğer bir de...

ŞAYAN: Bir de ne?.. Yani istediği adamla evlenmeyecek misiniz?

LEYLA: Ne bileyim? Belki işime gelmez. Zaten ondan korkuyorum ya!

ŞAYAN: Ama sizi isteyen gencin tahsili pek yüksekmiş, Galatasaray'ı bitirmiş. Sonra da Paris'te felsefe mi nedir, onu okumuş. Babası Fahri Paşa da zengin mi zengin. Bundan başka boylu boslu, yakışıklı, şık, zarif, kibar, güzel... daha ne bileyim? Yani her şeymiş. Daha ne istiyorsunuz? Ne isteyebilirsiniz? İnsan daha hoş, daha tatlı bir izdivaç tasavvur edebilir mi?

LEYLA: Hoş! Tatlı! Öyle mi? sıfatları maşallah pek yerinde kullanıyorsun Şayan!

ŞAYAN: Bana kalırsa, Küçük Hanım, böyle bir kişinin hem de usulü dairesinde sizinle evlenmek istemesi, bekleyebileceğiniz saadetlerin en büyüğüdür. O genç hangi kızla kur yapsa o kızı – hem de merasime, düğüne filan lüzum kalmadan – alabilir. Güzel, yakışıklı olmak: aşk için lazım olan da bunlardır. Zeki ve terbiyeli olmak da harice karşı kâfi. Canım bu adamda her şey var: faydalı olan da hoş giden de...

LEYLA: Evet, senin anlattığına nazaran öyleymiş. Öyle olduğunu söylüyorlarmış; fakat duyuyor musun (Heceleri uzatarak) söylüyorlarmış; mış... mış... Hem belki ben bu fikirde olamam. Herkes beğenir de ben beğenmem. Güzelmiş! İşte asıl fenası bu ya!

ŞAYAN: Fenası bu mu? İşte hiç anlamadığım acayip bir fikir.

LEYLA: Sen¹⁹ anlamadığın için acayip, değil mi? Hayır, acayip değil, doğru, manalı, güzel bir fikir. Ben dikkat ettim: Güzeller daima soğuk olur...

ŞAYAN: A... A... A... Soğuk olmak kabahatse güzellik de mi kabahat?

¹⁹ Orijinal metinde sehven "senin" yazılmış.

LEYLA: Boylu boslu olduğunu da söylüyorlarmış. Onu da geç.

ŞAYAN: Peki, Küçük Hanım, onu da geçeyim.

LEYLA: Güzellik, sevimlilik: Bunları zaten hiç aramıyorum ki. Bunlar fuzuli şeyler.

ŞAYAN: Allah Allah. Eğer ben evlenirsem sizin fuzuli dediğiniz şeyler bence elzem olur, elzem.

LEYLA: Sen ne söylediğini bilmiyorsun. Şayan, insan evlenirken güzellik değil, doğruluk, iyi huy arar. Yani ben de beni alacak adamın iyi bir ahlak sahibi olmasını istiyorum. Ve bunu bulmak, zannediyorum ki, pek kolay değil.

ŞAYAN: Canım Leyla Hanım, bu adam öyleymiş. Bunu herkes söylüyor. Bütün cihan şahit...

LEYLA: Evet beni isteyen kişinin, ahlakını herkes methediyormuş. Fakat acaba kim onunla beraber bulunmuş, onunla yaşamış? Erkekler daima harice karşı başka türlü görünmeyi bilirler. Hele zeki olanlar!.. Dünyanın en iyi, en dürüst ahlaklı adamları gibi görünenler vardır. Bütün iyi huylar onlarda toplanmış zannolunur. Çehreleri, fakat yalnız çehreleri, insana bu kanaati verir. Mesela; Namık Bey hakkında kibar, akıllı bir gençtir, dememişler miydi? Herkes bu fikirde değil miydi? Hatta ben bile öyle zannederdim. Fakat bize, herkese, bu zehabı veren çehresinin yalanlarıymış. Meğer o kibar yüze inanmamak lazım. Çünkü uzun müddet onunla beraber kaldın mı, o kibar, zarif, manalı çehre yerine kaba saba, somurtkan, manasız bir yüz bırakarak çekilir gidermiş. Namık Bey evlendi. Fakat karısı, çocukları, hizmetçileri onun yalnız bu ikinci yüzü(nü)²⁰ bilirler. Dışarıda, salonlarda takındığı o kibar, zarif, manalı, şen çehre meğer evinden çıkarken takındığı bir maskeden ibaretmiş!

ŞAYAN: İkiyüzlü adam! Ne tuhaf şey!

LEYLA: Selim'i gören neşeli, kibar bir adam zannetmez mi? Fakat onu bir de evinde görmeli: Hiç konuşmaz, gülmez, yalnız suratını asar. Eline bir kitap veya defter alır oturmuş. Karısı Semine bile onu hâlâ tanıyamamış. Hiç konuşmazmış ki zavallı kadın onu nasıl tanısin. Odasından çıkıp sofraya oturmak, sonra kalkıp eline defteri alıp bir köşede yazı yazmak. Somurtkanlığı, soğukluğu ve sessizliği içinde karısını, kayınvalidesini, kayınpederini boğmak, sıkmak, kızdırmak için mi evlenmiş! Bilmem. Böylesi de pek hoş bir koca değil mi Şayan?

ŞAYAN: Aman, Leyla Hanım, siz anlatırken ben bunaldım, dondum, titredim. Sıkıntından boğulacaktım. (Gülerek) Kendimi onun karısı zannettim de... Fakat Fikret Bey.

LEYLA: Evet, Fikret Bey... Geçen gün karısıyla kavga ediyormuş. Ben de üstüne gittim. Benim yanıma geldiği zamanki hali bir göreydin, Şayan. Neşeli bir hasb-i

²⁰ Orijinal metin, cümlelerin anlamına göre ilave ekle tamir edildi.

halden geliyormuş gibi şen bir çehreyle, memnun, mesrur yanıma geldi. Kavga eden o değilmiş gibi, dudakları, hele gözlerinin içi sürekli bir kahkahanın bakiyesiyle hâlâ gülüyor gibiydi. İşte erkeklerin hepsi biraz böyledir. Karısının ondan müşteki olabileceğini kim tahmin eder? Buna kim inanır?

ŞAYAN: Peki, karısı nasıldı?

LEYLA: Zavallı kadın sinirli, yorgun, bezgindi. Rengi sapsarı olmuştu. Biraz evvel ağlamış olduğu gözlerinden²¹ belli idi. Kim bilir Şayan, belki ben de bir gün onun gibi olurum. Ona çok acıdım. Onun gibi olmak tehlikesine bugün ben de biraz maruz değil miyim? O zaman bana da belki sen acırsın. Ah! Ne fena şey! Buna sen ne dersin? Bir kocanın ne olduğunu, ne olabildiğini hiç düşündün mü Şayan?

ŞAYAN: Koca kocadır, o kadar!

II

Evvelkiler, Şakir Bey

ŞAKİR BEY: Bonjour²² kızım; vereceğim haber bilmem ki hoşuna gidecek mi? Evlenmek isteyen Vedat Bey, bugün bize gelecek. Bu mektubu bana babası göndermiş. Ne o?.. Cevap vermiyorsun! Neşesiz gibisin!... Şayan sen de öyle? Ne var canım? (Şayan'a) Sen söyle Şayan; ne oldu?

ŞAYAN: Şey beyefendi; Evde somurtkan, dışarıda neşeli bir erkek yüzü... Buz gibi bir ruh... Karısıyla kavga eden başka birisi... Bitkin, yorgun, gözleri yaşlı bir kadın... İşte beyefendi, sessiz sessiz bunları düşünüyorduk.

ŞAKİR BEY: Bunlar da ne?.. Buz gibi ruh... Erkek çehresi... Ağlayan kadın... İzah edin canım.

LEYLA: Yani baba, Şayan'a, kocasının azarladığı zavallı bir kadının bedbahtlığından bahsediyordum. Mesela Fikret Bey'in hanımından. Geçen gün onu zevciyle kavga ederken görmüştüm de...

ŞAYAN: Evet, beyefendi, bir de gidip gelen, değişen yüzlerden bahsediyorduk... Bir adamın herkesin içinde maske gibi taşıdığı bir yüzü, bir de evinde, karısına karşı takındığı asık suratı varmış.

ŞAKİR BEY: Kızım bütün bunlardan yalnız bir şey anlıyorum. Yani izdivaç seni düşündürüyor, korku(tu)yor.²³ Tabii hakkın var. Vedat Bey'i tanımiyorsun. Onu hiç görmedin.

ŞAYAN: Bir kere o adam güzelmiş. Bu da en fena şey!

²¹ Orijinal metinde sehven "güzellerinden" yazılmış.

²² Orijinal metinde "bonju" yazıyor. Transliterasyonunu yaparken Fransızca yazılışı esas aldık.

²³ Orijinal metin, cümlelerin anlamına göre ilave ekle tamir edildi.

ŞAKİR BEY: En fena şey mi? Sen rüya mı görüyorsun?

ŞAYAN: Ben bana söylenen şeyi tekrar ediyorum. Bu bizim Leyla Hanım'ın fikri. Ben de ondan öğrendim.

ŞAKİR BEY: Canım bunların şimdi lüzumu yok. Bunlar daha mevzu-ı bahs bile değil. Evet kızım. Seni ne kadar sevdiğimi, mesut olmanı ne derece arzu ettiğimi elbette bilirsin. Vedat Bey seninle evlenmek istiyor. Pederi Fahri Paşa benim pek eski ve pek samimi dostumdur. Son İzmit seyahatimde kendisini görmeye gittiğim zaman onunla bu hususta konuştuk, anlaştık. Fakat tabii birbirinizden hoşlanacağımız takdirde... Birbirinizi anlamamız için size tam bir hürriyet veriyoruz. Bana hoş görünmek için arzun hilafına onunla evlenmeye razı olmanı istemem. Ben her şeyi sana bırakıyorum. Vedat Bey'i beğenmezsen yapacağın şey derhal bana gelip onunla evlenmeyeceğini söylemektir. O zaman kendisine hakikati söyleriz ve o da çekilir, gider. Eğer o seni beğenmezse yine çekilir gider ve meseleyi babasına anlatır.

ŞAYAN: Hayır, hayır... Bu çok kolay... Birbirlerini görünce karar verildi demektir. Tıpkı tiyatrolardaki gibi. Ben sizi istiyorum; siz de beni! Çabuk nikah memuru gelsin! Yahut da beni seviyor musunuz? Hayır! Ben de zaten sizi sevmiyorum ki! Öyle(yse)²⁴ çek arabamı...

ŞAKİR BEY: Ben de Vedat'ı Avrupa'dan geldikten sonra görmemiştim. Küçük-lüğünü bilirim. Babasını görmeye gittiğim zaman o, İstanbul'da imiş. Fakat o kadar methini işittim ki onu beğenmeyeceğini hiç zannetmem.

LEYLA: Size hoş görünmek için arzum hilafına karar vermeme istemiyorsun(uz).²⁵ Teşekkür ederim baba. Bunu bir emir telakki ederek ona itaat edeceğim.

ŞAKİR BEY: Ben de öyle yapmanı istiyorum, kızım.

LEYLA: Yalnız baba, cesaret edebilseydim sizden bir şey daha rica ederdim. Aklıma bir şey geldi. Bunu da yaparsanız tamamen müsterih olacağım.

ŞAKİR BEY: Söyle kızım, olur şeyse.

LEYLA: Olur şey baba. Hem de pek kolay. Fakat fazla yüz bulmuş olmaktan, yumuşaklığınızdan istifade etmek ister gibi görünmekten çekiniyorum.

ŞAKİR BEY: Ziyarı yok kızım. Yüz bulmuş ol. Yumuşaklığımdan istifade et. Elverir ki mesut ol. İnsanların iyi olabilmesi için mutlaka fazla iyi olması lazımdır.

ŞAYAN: Bu sözü söyleyebilmek için dünyanın en iyi adamı olmalı. O da zaten sizsiniz.

ŞAKİR BEY: Hadi kızım. Söylesene.

LEYLA: Vedat Bey bugün bize gelecekmiş. Onu, şöyle kendimi tanıtmadan tet-

²⁴ Orijinal metin, cümlelerin anlamına göre ilave ekle tamir edildi.

²⁵ Orijinal metin, cümlelerin anlamına göre ilave ekle tamir edildi.

kik edebilseydim. Mesela baba, Şayan akıllı bir kızdır. Bir müddet için benim yerime geçer. Ben de onun kılığına girerim.

ŞAKİR BEY: (İçinden) Tuhaf şey! (Yüksek sesle) Kızım, bırak da biraz düşüneyim. (İçinden) Fakat razı olursam hoş olur. O zaten işin içinde ne olduğunu da bilmiyor. (Yüksek sesle) Peki kızım, müsaade ettim. Kıyafetini değiştir. Sen de Şayan. Nasıl, sen rolünü iyi yapacağından emin misin?

ŞAYAN: Elbette... Benim ne olduğumu bilirsiniz. İsterseniz bir temrin edelim. Ah beyefendi, o zaman bana karşı babalıkta kazara bir kusur edin de görün. Zaten göreceksiniz nasıl kibarlık numunesi olaca(ğım).²⁶ (Kurulur, kibar taklidi yapar.) Nasıl beyefendi, eski Şayan'ı tanıyabilecekler mi?

ŞAKİR BEY: Nasıl tanısnlar? Ben bile şaşırđım. Fakat vakit geçirmeye gelmez. Haydi Şayan, sen role göre kıyafetini düzelt. Sen de kızım. Vedat belki siz hazırlanmadan gelir. Çabuk olun ve yapacağımız oyundan evdekileri haberdar edin de kimse bir pot kırmasın.

LEYLA: Galiba öntimde bir önlüğüm olsa kâfi gelecek.

ŞAYAN: Bu!.. benim önlüğü çıkarmamla filan olamayacak. (Leyla'ya) Ben tuvaletimi yapmaya gidiyorum. Şayan! Gel, benim saçımı düzelt. Elin alışmış olur. Hem biraz işine dikkat et.

LEYLA: (Gülerek) Memnun kalırsınız hanımefendi, hiç merak etmeyin.

III

Şakir Bey, Leyla, Samim

SAMİM: Seni tebrik ederim Leyla. Seninle evlenmek isteyen Vedat Salih Bey bugün bize geliyormuş. Düğün yakın mı?

LEYLA: Benim hiç vaktim yok ağabey. Ciddi ve mühim işlerim var. Babam ne olduğunu sana anlatır. Müsaade et de gideyim.

SAMİM: Peki Leyla.

IV

Şakir Bey, Samim

ŞAKİR BEY: Onu meşgul etme oğlum, acele işi var.

SAMİM: Yine ne var baba? Yeni bir şey mi?

ŞAKİR BEY: Yalnız, evvela söyleyeceğim şeyleri mektum tutmanı istiyorum.

SAMİM: Peki baba.

ŞAKİR BEY: Vedat Bey bugün bize gelecek. Fakat tebdil-i kıyafetle.

²⁶ Orijinal metin, cümlelerin anlamına göre ilave ekle tamir edildi.

SAMİM: Tebdil-i kıyafetle mi? Nasıl? Maske mi takacak? Yoksa maskeli balo mu veriyorsunuz?

ŞAKİR BEY: Hayır Samim. Babası Salih Paşa'nın bana yazdığı mektubun şu kısmını dinle, anlarsın.

SAMİM: Peki dinliyorum.

ŞAKİR BEY: (Okur) *"Oğlumun bu fikrine bilmem siz ne diyeceksiniz. İtiraf ediyorum ki bu biraz acayip bir fikirdir. Bunu kendisi de biliyor. Fakat sebebi makul ve gayet nazik... Evlenmeden evvel çocuklarımızın birbirlerini anlamaları ve sevmeleri hususunda onlara verdiğimiz hürriyeti biliyorsunuz. Oğlum, uşağının kıyafetinde size gelirse Leyla Hanım'ı az zamanda daha iyi anlayacağını ümit ediyor. Uşağı bittabi nispet için onun yerini tutacak."*

SAMİM: Ah! Bu, ne hoş şey!

ŞAKİR BEY: Sonunu da dinle:

"Oğlum, vereceği kararın ne kadar nazik olduğunu biliyor. Leyla Hanım'ı bir suretle belki daha çabuk ve daha iyi anlayacaktır. Ben razı oldum, sizce de bir mahzuru olmasa gerek. Meselenin gizli tutulması lüzumu tabiidir ilh..."

İşte oğlum, babası bunları yazmış. Fakat Leyla da Vedat Bey'in ahlakını bilmediği ve gizlice öğrenmek istediği için aynı şeyi benden istedi. Ben de razı oldum. Sen ne dersin? Şimdi hanım ile hizmetçi kıyafetlerini ve mevkilerini mübadele ediyorlar. Acaba Leyla'ya haber vereyim mi? Sen ne dersin.

SAMİM: Bana kalırsa, ona hiç haber verme. Vakayı'ı kendi haline bırakalım. Ben ikisine de aynı zamanda vârid olan fikrin sıhhatine hürmet etmek taraftarıyım. Bu değişik kıyafetler altında da birbirleriyle tabiidir ki birkaç kelime söylemek lüzumu olacak. Bakalım kılıkları onları birbirine tanıtacak, hakiki mahiyetlerini inşa edecek mi? Kim bilir belki de Vedat Bey, hizmetçi filan demez de Leyla'yı sever. O zaman Leyla'nın ne kadar memnun olacağını tahmin et.

ŞAKİR BEY: Bakalım netice ne olacak? Hayırlısı olsun, diyelim.

SAMİM: Herhalde bizi pek eğlendirecek ve güldürecek bir şey. Birbirlerini görecekları zaman yanlarında bulunmak ve Leyla'[y1] biraz üzmemek isterim.

V

Şakir Bey, Samim, Leyla

LEYLA: (İçeri girerek) İşte hazırlandım baba. Hizmetçi kıyafetinde pek mi çirkinim? Sen ağabey? Meseleyi öğrendin, değil mi? Bu kıyafette beni nasıl buluyorsun?

SAMİM: (Gülerek) Ah! Vedat Bey'in uşağına layık bir hizmetçi olmuşsun, Leyla! Vedat Bey de senin hanımın olan Şayan'a layıktır. Fakat Vedat Bey'in de hoşuna gidebilirsin.

LEYLA: Doğrusu, hizmetçi kıyafetinde onun hoşuna gidersem pek memnun olurum. Aramızdaki mesafeyi, mevki farkını düşünerek ıstırap çekmesi hoşuma gider. Güzelliğimin hizmetçi kıyafetinde bile onun gözüne çarpmasına memnun olmaz mıyım? Elbette olurum. Uşağına gelince onun beni sevmesinden korkmuyorum. O, beni sevmiş olsa da aşkını bana izhara cüret edemez ki... Hizmetçi kıyafetinde bile yüzümde fark edeceği mağrur ifade onun kalbinde aşk değil, olsa olsa, ancak bir takdir ve bir hürmet hissi uyandırabilir.

SAMİM: O kadar kurulma, Leyla. O seninle bir mevkide sayılmayacak mı?

ŞAKİR BEY: (Gülerek) Tabii seni sevebilecek... Ve şüphesiz sevecek.

LEYLA: (Kızarak) Peki sevsin. Onun hoşuna gitmek de pek faydalı olmayacak. Uşaklar da hizmetçi kızlar gibi mutlaka geveze olurlar. Zaten aşk, insanı geveze yapmış, derler. Aşkını efendisine duyurur ve bu suretle...

UŞAK AHMET: (İçeri girer) Beyefendi, bir uşak geldi. Sizi sordu. Yanında büyük bir bavul taşıyan bir hamal var.

ŞAKİR BEY: Buraya getir. (Samim'e) Mutlaka Vedat Bey'in uşağıdır. Vedat Bey belki istasyonda kalmıştır. O da neredeyse gelir. (Leyla'ya) Şayan nerede?

LEYLA: Giyiniyor, şimdi hazır olur.

ŞAKİR BEY: Susun, geliyorlar.

VI

Şakir Bey, Samim, Leyla, Vedat

VEDAT: Şakir Bey'i arıyorum. Siz misiniz, beyefendi?

ŞAKİR BEY: Evet, benim azizim.

VEDAT: Beyefendi bendeniz Vedat²⁷ Bey'in adamıyım. Vedat Bey, zât-ı âlinize ihtiramlarını, bir an evvel, arz için bendenizi gönderdi. Kendisi de gecikmeden gelecek.

ŞAKİR BEY: Teşekkür ederim.

SAMİM: (Leyla'ya) Şayan, bu delikanlıya ne dersin?

LEYLA: (Kızarak) Hoş geldin! Derim. Ne diyeceğim?

SAMİM: (Gülerek) Yani fena değil de! Kalbini sıkı tut demek istiyorum.

LEYLA: Sıkı tutmasam da onu çalmak o kadar güçtür ki!

ŞAKİR BEY: Şayan sen Mehmet Efendi ile konuş. Ona Vedat Bey'e hazırlanan dairenin yolunu da tarif et. Ben de Leyla'ya haber vereyim. (Vedat'a) Bana müsaade oğlum!

VEDAT: Estağfirullah beyefendi.

²⁷ Orijinal metinde sehven "Vedat'ın" yazılmıştır.

VII

Leyla, Vedat

LEYLA: (İçinden) Bu uşak hiç de uşağa benzemiyor.

VEDAT: (İçinden) Ne kibar, ne güzel hizmetçi kız. Hanımı kim bilir ne güzeldir? Şu kızla biraz konuşsam, alay etsem. Şayan!

LEYLA: (Şaşırarak) Efendim.

VEDAT: Hanımın da senin kadar güzel mi? Senin gibi oda hizmetçisini de nereden bulmuş?

LEYLA: Sen galiba bana ilan-ı aşk etmek için buraya geldin!

VEDAT: Hayır. Doğrusunu istersen o niyetle gelmedim. Ama öyle oldu. Kendim uşağım. Fakat hiçbir zaman hizmetçi kızlarıyla alışverişim yoktur. Ben hizmetçi takımını sevmem. Fakat sen başkasın. Sen hanım canlı bir hizmetçisin.

LEYLA: Aynı sözleri bana tanıdığım bütün uşaklar söylemişti.

VEDAT: Yalnız uşaklar değil, hatta efendileri bile söylemiş olsa şaşmam!

LEYLA: Güzel iltifat! Fakat bir kere daha söyleyeyim ki senin mevkiindeki adamlar hiç hoşuma gitmez.

VEDAT: Kıyafetimi beğenmiyorsun, öyle mi?

LEYLA: Beğenmek, beğenmemek bahsini bırakalım. Arkadaş gibi, ahbap gibi konuşalım.

VEDAT: Yalnız ahbaplık mı?

LEYLA: (İçinden) Uşağa da hiç benzemiyor. (Yüksek sesle) Falcının biri bana "Sen kibar ve zengin bir adamla evleneceksin." demişti. Ben de o günden beri kibar, zengin olmayanların sözüne ehemmiyet vermemeye yemin ettim.

VEDAT: Ne tuhaf! Aynı yemini ben de hizmetçi kızlarına bakmamak için etmiştim. Falcı bana da yüksek bir aile kızıyla evleneceğimi söylemişti.

LEYLA: Sakın yeminini unutayım deme ve niyetini bozma.

VEDAT: Belki zannettiğin kadar da yeminimi unutmuyorum. Senin halin pek kibar. İnsan bazen kibar bir aileden olduğunun farkında değildir. Belki senin de ailen kibardı.

LEYLA: Annemi, babamı bilmesem, belki... fakat...

VEDAT: Peki sen beni nasıl buluyorsun? Ben kibar mıyım?

LEYLA: (İçinden) Kibarlığa layık ya! (Yüksek sesle) Canım bana ne? Söyledim ya ben zengin ve asil bir adamla evlenecektmişim, niyetimi değiştirmem. Zaten yemin ettim. Ben yeminden korkarım.

VEDAT: Ben fala pek inanmam. Ama senin yüzünde okuduğum fala nedense inanıyorum.

LEYLA: Sen susacak mısın? Hem canım, mademki falcı sana da kibar bir aile kızıyla evleneceğini söylemiş.

VEDAT: Falcı bana kibar kızıyla evleneceğimi söylediye, seni hiç sevmeyeceğimi söylemedi ya!

LEYLA: Belki! Fakat bu sevdadan sana hayır yok! (Ciddi) Hem bundan emin olabilirsin.

VEDAT: Öyle mi Şayan?

LEYLA: Şey!.. Sen kimin oğlusun?

VEDAT: Ben... Zengin değil fakat namuslu bir adamcağızın oğluyum.

LEYLA: Daha yüksek bir mevkide olmanı temenni ederdim. Tâli sana karşı pek haksızlık etmiş.

VEDAT: Bence bana asıl haksızlığı yapan aşktır. Senin kalbine sahip olmayı, dünyanın bütün servetine değiştirdim ya!

LEYLA: Sözüne yine mi aşka getirdin? Canım biraz da başka şeyden konuş. Efendinden, Vedat Bey'den bahset. Elbette aşktan vazgeçebilirsin.

VEDAT: Sen eğer bana onu hissettirmezsen... evet!

LEYLA: Artık kızıyorum. Bir kere daha söyleyeyim. Aşkı bir tarafa bırak.

VEDAT: Öyleyse sen de o güzel yüzünü bir tarafa bırak.

LEYLA: (İçinden) Sözleri de hoşuma gitmiyor değil. (Yüksek sesle) Demek ki dediğimi yapmıyorsun! Öyleyse ben gideyim. (İçinden)²⁸ Çoktan gitmeliydim ya.

VEDAT: Dur Şayan. Ben de zaten başka şeyden bahsetmek istiyordum. Ama unuttum.

LEYLA: Ben de sana bir şey söylemek istiyordum. Zihnimi karıştırdın. Şimdi kâbil değil hatırlayamıyorum.

VEDAT: Ha! Senden galiba Leyla Hanım'ı sormuştum. Nasıl ondan memnun musun?

LEYLA: Dolaşa dolaşa nihayet doğru yolu buldun.

VEDAT: Şey, bizim küçük beyin hesabına soruyorum. Doğru söyle.

LEYLA: Zaten ben de sana Vedat Bey'i soracaktım. Ben de Küçük Hanım'ın hesabına soruyorum. Nasıl bir adamdır? Onun hizmetinde bulunduğu göre onu en iyi sen tanırsın! Doğruyu söyle!

VEDAT: İşte geliyor!

²⁸ Parantezler tarafımızdan eklenmiştir.

VIII

Leyla, Vedat, Mehmet

MEHMET: Nasıl? Bavulumu ve seni iyi karşıladılar mı?

VEDAT: Tabii, beyim, fena karşılamalarına imkan var mıydı?

MEHMET: Beni kapıda karşılayan hizmetçi buraya getirdi ve gitti. Kayınpederim karımın odasındaymiş. Ona haber verecek...

LEYLA: Yani Şakir Bey'le Leyla Hanım'a haber verecek, demek istiyorsunuz. Değil mi beyefendi?

MEHMET: Evet, kayınpederimle karıma. Leyla Hanım'la evlenmek için gelmedim mi? Beni bunun için beklemiyorlar mı? Her şey kararlaştı. Yalnız bir düğün kaldı. O da uydurma bir maskaralıktan ibaret...

LEYLA: Herhalde yapılması lazım olan bir maskaralık... (Vedat'a) Sizin memlekette kibarlık pek ucuz galiba.

MEHMET: Ne var? Mehmet'in kulağına yavaşça ne dedin?

LEYLA: Hiç efendim. Gidip Şakir Bey'e haber vereceğimi söyledim.

(MEHMET):²⁹ Allah... Allah... Neden Şakir Bey olsun? Kayınpederiniz desene şuna.

LEYLA: Henüz kayınpederiniz değil de...

VEDAT: Hakkı var beyim. Daha düğün yapılmadı.

MEHMET: Evet ama. Onu yapmak için³⁰ geldik ya işte. Yapıldı sayılır.

VEDAT: Kayınpeder demek için düğünün yapılmış olması lazımdır.

MEHMET: Allah... Allah... Ne saçma şey! Yarınki kayınpederim bugün neden kayınpederim olmasın?

LEYLA: Evet, beyefendi, siz haklısınız.³¹ Evlenmiş olmakla olmamak arasında ne fark var? Hiç, değil mi? Evet, kayınpederinizi çağırmaya gidiyorum.

MEHMET: Ha! Şöyle. Ama karımı çağırmayı da unutma.

LEYLA: (Odadan çıkarken yavaşça) Ne kader, ne tâli; bu iki adamdan hiçbirini layık olduğu mevki bulmamış.

²⁹ Orijinal metinde "Mehmet" isminin yerine sadece diyalog çizgisi konulmuş.

³⁰ Orijinal metinde "için" kelimesi yan yana iki defa yazılmış.

³¹ Orijinal metinde sehven "haksız" yazılmış. İlave ekle metin tamir edildi.

IX

Vedat, Mehmet

MEHMET: Nasıl, başlayış iyi değil mi?

VEDAT: Ne kaba, ne beceriksiz(sin)³² Mehmet!

MEHMET: Neden beyim, içeri girerken dikkat etmediniz mi? Ne kibar ne zarif bir girişim vardı.

VEDAT: O kaba ve aptal tavrımı bırakacağımı söylemiştin. Ve sana bir çok şeyler de öğretmiştim. Hiçbirini dinle(me)mişsin³³ ki... Sana ciddi olmanı söylemedim mi? Yazık, sana güvendiğime iyi etmemişim.

MEHMET: Sonunu daha iyi getiririm. Ciddi görünmek kâfi değilse, halime bir de hüznün ilâve ederim. Hatta icap ederse ağlarım.

VEDAT: Ne yapacağımızı ben de şaşırdım. İşte Şakir Bey geliyor.

X

(Şakir Bey, Mehmet)³⁴

ŞAKİR BEY: Vedat Bey oğlum, sizi beklettim. Affedersiniz. Bin kere affedersiniz. Gelmiş olduğunuzu ancak şimdi Şayan söyledi.

MEHMET: Hayır efendim, bin kere af çok fazla. Bir tanesi kâfi. Fakat isterseniz bütün aflarım size feda olsun.

ŞAKİR BEY: Teşekkür ederim. Fakat onlara muhtaç olmaya çalışırım. Sizi bilseniz ne kadar sabırsızlıkla bekliyorduk. (Uşakla da nasıl konuşmalı)

MEHMET: Uşağım Mehmet'le beraber gelmek istedim. Fakat malum ya, seyahatten gelince insanın saç başı darmadağınık olur. Biraz berbere uğradım.

ŞAKİR BEY: Pek iyi ettiniz. Kızım da giyiniyor. Biraz keyifsizdi de. Şimdi gelir. Serin bir şey içersiniz, değil mi?

MEHMET: Hiçbir zaman reddetmem, beyefendi.

ŞAKİR BEY: Mesela bir dondurma, limonata? Şurup? Hangisi?

MEHMET: Hiçbiri de fena değil. (İçinden) Eyvah! Hangisini tercih etmeli?

ŞAKİR BEY: (Vedat'a) Oğlum sen de içeri git. İstedğin şeyden iç ve Şayan'a söyle, buraya gelsin.

³² Orijinal metinde sehven "beceriksiz" yazılmış; kelime cümlelerin anlamına göre ilave ekle tamir edildi.

³³ Orijinal metin, cümlelerin anlamına göre ilave ekle tamir edildi.

³⁴ Orijinal metinde gösterilmeyen şahıs kadrosu parantez içinde verildi.

MEHMET: Merak etmeyin, Şakir Beyefendi. O boğazını çok sever. Yiyeceğin, içeceğin a'lâsını bilir. Mutlaka şimdi de en iyisinden içer.

– Perde –

İKİNCİ PERDE

(Sahne – 1)³⁵
(Şakir Bey, Şayan)³⁶

ŞAKİR BEY: Ne var! Ne istiyorsun Şayan?

ŞAYAN: Sizinle biraz konuşmak istiyorum, beyefendi.

ŞAKİR BEY: Ne hakkında, Şayan?

ŞAYAN: İşlerin ne yolda olduğunu size söylemek istiyorum da... Şey efendim... Yani her şeyi bilmeniz lazım. Sonra bana kızmayın.

ŞAKİR BEY: Sana kızmak mı? Ciddi mi söylüyorsun? Yoksa beceremedin mi?

ŞAYAN: Ciddi söylüyorum beyefendi. Küçük Hanım'la kıyafetimizi ve mevkiimizi değiştirmemize razı olmuştunuz, değil mi? Evvela ben de bunun ehemmiyetli bir şey olmadığını zannetmiştim. Fakat...

ŞAKİR BEY: Ne, fakat...

ŞAYAN: Yani yanılmışım... yanılmışız.

ŞAKİR BEY: Niçin Şayan? Neden yanılmışız? Söyle bakalım.

ŞAYAN: İnsanın kendi kendisini methetmesi biraz güç ve gülünçtür ama ne yapayım, tevazuu filan unutarak söylemeliyim: eğer bu oyun biraz daha devam ederse Vedat Bey'in kalbinde Küçük Hanım'a verilecek yer kalmayacak. Leyla Hanım'ın derhal ortaya çıkması lazım. Bir gün daha geçerse, karışmam...

ŞAKİR BEY: Peki, Şayan. Niçin Vedat Bey'in kalbinde kızıma verilecek yer bulunmasın. Leyla'yı görünce onu sevmeyeceğini nereden anladın? Kızımın güzelliğinden, cazibesinden şüphe mi ediyorsun?

ŞAYAN: Hayır, beyefendi. Hâşâ! Küçük Hanım'ın güzelliğini inkar etmiyorum. Fakat herhalde, siz de benimkini inkar edemezsiniz. Nihayet beni, söyleteceksiniz. Yani Vedat Bey'in hoşuna gitmeye başladım.

ŞAKİR BEY: Öyleyse seni tebrik ederim, Şayan.

ŞAYAN: Benimle alay mı ediyorsunuz, beyefendi. Fakat netice sizin için fena ola-

³⁵ Orijinal metinde bu sahne belirtilmediği için parantez içinde verildi.

³⁶ Orijinal metinde gösterilmeyen şahıs kadrosu parantez içinde verildi.

cak. Vedat Bey'in kalbi pek aceleci, pek sabırsız. O, bugün, beni belki sade beğeniyor. Bu akşam tahmin ederim ki beni sevecek. Ve yarın hiç şüphem yok ki bana tamamen perestiş edecektir. Buna layık değilim, belki... fakat ne yapayım? Zevki yokmuş.

ŞAKİR BEY: Ne yapalım Şayan, seni seviyorsa seninle evlensin.

ŞAYAN: Ya! Buna mani olmaz mısınız?

ŞAKİR BEY: Hayır, katiyen. Söz veriyorum Şayan. Eğer kendini sevdirebilersen onunla evlen.

ŞAYAN: Beyefendi, dikkat edin. Şimdiye kadar kendimi sevdirmeye hiç çalışmadım. Öyle olduğu halde Fahri Bey beni sevmeye başladı. Biraz da gayret edersem...

ŞAKİR BEY: Gayret et. Ne yaparsan yap. Muvaffak olursan ne a'lâ. Söz veriyorum. Onunla evlenmene mani olmam. Bilakis sana yardım ederim.

ŞAYAN: Ben muvaffak olacağımdan eminim beyefendi.

ŞAKİR BEY: Temenni ederim Şayan. Yalnız senden bir şey soracağım. Kızım seninle konuştu mu? Fahri Bey'i beğeniyor mu?

ŞAYAN: Doğrusu konuşacak vakit bulamadım. Fahri Bey yanımdan ayrılmıyor ki. Fakat uzaktan uzağa anladığıma göre memnun olmadığını zannediyorum. Pek mahzun, pek düşünceli duruyor. Ve yakında bu oyuna artık nihayet verilmesini gelip benden isteyeceğini kuvvetle tahmin ediyorum...

ŞAKİR BEY: Hayır, ben bunu men ediyorum. Bu oyun devam edecek. Bu tebdil-i kıyafetin bir müddet daha devam etmesi lazım. Ben kızımın evleneceği adamı gizliden gizliye, uzun müddet, tetkik etmesini istiyorum. Fakat uşak? O, ne âlemde? Leyla'yı sevmeye kalkmadı mı?

ŞAYAN: Uşak mı? O, pek acayip bir adam. Küçük Hanım'ın yanında o da büyük adam tavırları takınmaya kalkışıyor. Kibarlığa özeniyor. Hani, muvaffak oluyor da. Gören ona uşak diyemez ki. Yakışıklı olduğu için mi bilmem? Gözünün ucuyla Küçük Hanım'a baktıkça içini çekiyor.

ŞAKİR BEY: Peki Leyla kızıyor mu?

ŞAYAN: Bilmem... Fakat, şey... o da kızarıyor, kıpkırmızı oluyor.

ŞAKİR BEY: Sen yanılıyorsun Şayan. Bir uşağın bakışı Leyla'yı o kadar üzmez, canını sıkmaz.

ŞAYAN: Ne bileyim beyefendi. Kız artık, ama kıpkırmızı oluyor. Şey... O da hizmetçi kılığında değil mi? Uşağın daha ileri gitmesinden korkuyor galiba... Velhasıl kızarıyor beyefendi.

ŞAKİR BEY: Canım belki hırsından, hiddetindedir.

ŞAYAN: Belki.

ŞAKİR BEY: Öyleyse Şayan, Leyla'yı görünce bu münasebetsiz uşağı efendisine şikayet edeceğini söyle. Bakalım ne diyecek? Ben gidiyorum. İşte Vedat Bey, mutlaka seni arıyor.

Sahne – 2
Şayan, Mehmet,³⁷ Şakir Bey

MEHMET: Ah burada mısınız? Sizi arıyordum sevgili kayınpederim.....³⁸ Gidiyor musun?

ŞAKİR BEY: Evet, oğlum, müsaadenle. Sizi yalnız bırakıyorum. Evlenmeden evvel birbirinizi biraz, yalnızca, sevmeniz lazımdır.

MEHMET: Evet, fakat beklemeye ne hacet! Ben bu iki vazifeyi de birden yaparım.

ŞAKİR BEY: Yok!.. Sabırsızlık yok.

Sahne – 3
(Mehmet, Şayan)³⁹

MEHMET: Herife bak! "*Sabırsızlık yok*" diye ne de güzel söylüyor. Elbette söyler. Evlenecek o değil ki.

ŞAYAN: Beklemenin sizi bu kadar üzdüğüne inanamıyorum. Bana hoş görünmek için mi sabırsızlık ediyorsunuz. Durunuz bakalım. Daha yeni geldiniz. Birbirimizi yeni gördük. Aşkınız o kadar kuvvetle olmamak lazım gelir. Çünkü o henüz daha yeni doğmuş bir aşk değil mi?

MEHMET: Hayır, hanımefendi. Sizin hissettirdiğiniz aşk, uzun zaman beşikte yatmıyor. Bir bakışınız onu kalbimde doğurdu. İkinci bir bakış ona kuvvet ve hayat verdi. Üçüncüsü... Üçüncüsü de onu adeta bir delikanlı yaptı. Ama o delikanlıya sizin itina etmeniz lazım. Çünkü onun annesi sizsiniz.

ŞAYAN: Ona pek mi fena muamele edildiğini zannediyorsunuz.

MEHMET: Ne bileyim ben.

ŞAYAN: Beni hakikaten pek çok mu seviyorsunuz? Buna inanamıyorum. Bu hiç mümkün mü?

MEHMET: Mümkün mü? Değil mi? Ben onu düşünmem. Ben sizi seviyorum, seviyorum, o kadar. Hem canım bunun mümkün olup olmadığını bana sormaya ne

³⁷ İkinci ve üçüncü sahnelerde sehven Mehmet yerine Mahmut yazılmış.

³⁸ Orijinal metinde, bu boşluğa –muhtemelen dikkatsizlikten– anlamsız bir şekilde "nereye" kelimesi yazılmış.

³⁹ Orijinal metinde gösterilmeyen şahıs kadrosu parantez içinde verildi.

lüzum var! Aynaya bir kere bakarsanız, samimi olduğuma hak verir, bana inanırsınız.

ŞAYAN: Aynaya bakarsam, ondan daha ziyade şüphe edeceğimden korkuyorum.

MEHMET: Bu ne tevazu Ya Rabbi!

ŞAYAN: Biri geliyor, galiba uşağınız.

Sahne – 4
(Vedat, Mehmet, Şayan)⁴⁰

VEDAT: Beyefendi, bir dakika sizinle görüşebilir miyim?

MEHMET: Hayır, (Şayan'a dönerek) Canım bizi bir dakika rahat bırakmayacaklar mı?

ŞAYAN: Ne istiyor? Sorun.

VEDAT: Beyefendi bir kelime, yalnız bir kelime söylemek istiyorum.

MEHMET: Hanımefendi, görüyorsunuz ya. Bir kelime, yalnız bir kelime söyleyeceğim. Eğer iki kelime söyleyecek olursa, üçüncü kelimeyle de ben onu kovacağım.

VEDAT: (Mehmet'e yavaşça) Buraya gelsene, münasebetsiz. (Vedat'ın rolünü yapan oyuncu, Şayan görmeden Mehmet'in arkasına bir tekme atar.)

VEDAT: (Yavaşça) Bu münasebetsizlikleri bırak. Kendini belli etme. Ciddi ve düşünceli, hatta biraz da nâ-hoşnut görünmeye çalış; anladın mı?

MEHMET: Evet, anladım beyim. Siz hiç endişe etmeyin ve hemen buradan çekilin.

Sahne – 5
Mehmet, Şayan

MEHMET: Ah, hanımefendi ah! Araba gelmemiş olsa size daha ne güzel şeyler söyleyecektim. Fakat artık, ancak alelade şeyler söyleyebileceğim. Zihnimi karıştırdı. Bir şey bulamıyorum. Halbuki benim aşkım alelade değil; fevkaladedir. Ha, aşkım dedim. Acaba sizin aşkınız ona ne zaman arkadaşlık edecek.

ŞAYAN: (Lakayt) Elbette bir gün o da olur.

MEHMET: O günün yakın olduğunu zanneder misiniz?

ŞAYAN: Bu sual pek erken. Hem biliyor musunuz, beni bu sözlerle artık sıkmaya başladınız.

MEHMET: Ne yapayım, yanıyorum. Yangın var! diye bağıryorum. Hakkım yok mu?

⁴⁰ Orijinal metinde gösterilmeyen şahıs kadrosu parantez içinde verildi.

ŞAYAN: Benim de bu kadar çabuk hissiyatımı ifade etmek kabil olsaydı!..

MEHMET: Ben zannederim ki siz de vicdanen, hissen onu yapmaya mezunsunuz ve yapabilirsiniz.

ŞAYAN: Fakat kadınlığın vakar ve gururu buna müsait değildir.

MEHMET: Demek ki o, bu dakikaya mahsus bir çekin(gen)liğin⁴¹ değil. Fakat bilseniz o çekin(gen)lik⁴² bazen öyle şeylere müsaade ediyor ki!..

ŞAYAN: Canım, benden ne istiyorsunuz?⁴³

MEHMET: Şey efendim, şey!.. Beni sevdiğinizi söylemenizi istiyorum. İşte, ben sizi seviyorum. Hadi canım, siz de söyleyin. Benim aks-i sadâm gibi... Söyleyin sultanım.

ŞAYAN: Ne ısrar! Evet, beyefendi, sizi seviyorum.

MEHMET: Oh! Hanımefendi. Ben ölüyorum, bitiyorum.

KAYNAKLAR

Çitçi, Selahattin, *Fâik Âli Ozansoy (Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri)*, İstanbul: ATİ Yayınları, 2014.
Çitçi, Sinan, "Ayşe Fâika Erkmenoğlu ile Fâik Âli Ozansoy ve Munis Fâik Ozansoy Hakkında Bir Röportaj", *Türkiyat Mecmuası*, c. 22, Güz 2012.

_____, *Munis Fâik Ozansoy (Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri)*, İstanbul: ATİ Yayınları, 2013.

"Devlet Tiyatrosu Perdelerini Ekim Başında Açıyor", *Milliyet Gazetesi*, 18.09.1966.

Dıranas, Ahmet Muhip, "Munis Fâik Ozansoy", *Devlet Tiyatrosu*, sy: 62, Ankara: 1975.

"Eski Yunan Trajedilerinden", *Cumhuriyet Gazetesi*, 8 Ekim 1991.

Menemencioğlu, Muazzez, "Sanatçılarla Konuşmalar: Munis Fâik Ozansoy Anlatıyor", *Varlık*, c. 26, sy. 506, 15 Temmuz 1959.

Necatigil, Behçet, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, 7. Bs., İstanbul: 1972.

Ozansoy, Munis Fâik, "Abdülhak Hâmid ve Finten", *Devlet Tiyatrosu*, sy. 47, Kasım 1969.

_____, "Andromaque Üzerine", *Devlet Tiyatrosu*, sy. 47, Kasım 1969.

_____, "Düşündüğüm Gibi: Kayıplarımız", *Hisar*, sy. 45 (120), Eylül 1967.

_____, "Düşündüğüm Gibi: Paul Claudel", *Hisar*, sy. 60, Nisan 1955.

_____, "Düşündüğüm Gibi: Sanatta Soysuzlaşma", *Hisar*, sy. 27 (102), Mart 1966.

_____, "Düşündüğüm Gibi: Şeytan ve Allah", *Hisar*, sy. 16, Ağustos 1951.

_____, "Niçin Medea", *Devlet Tiyatrosu*, sy. 34, Ekim 1966.

Özbir, Kâmuran, "İlk Oyunlar", *Hisar*, sy. 35 (110), Kasım 1966.

_____, "Mevsime Girerken", *Hisar*, sy: 34 (109), Ekim 1966.

Racine, (Çev: Ozansoy, Munis Fâik), *Andromak (Andromaque)*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1963.

"Sanat Dünyası", *Milliyet Gazetesi*, 28.09.1966.

⁴¹ Orijinal metin, cümlelerin anlamına göre ilave ekle tamir edildi.

⁴² Orijinal metin, cümlelerin anlamına göre ilave ekle tamir edildi.

⁴³ Orijinal metinde, sehven "istiyorsanız" yazılmış.

